

Rozvoj reči u detí

nielen v špeciálnej materskej škole

Centrum špeciálno-
pedagogického
poradenstva
J. Vojtaššáka 13
010 01 Žilina

V nasledujúcom letáku vám stručne priblížime ako sa vyvíja reč dieťaťa a opíšeme komunikačné stratégie, ktoré sa používajú na rozvoj reči u detí od 0 do 3 rokov ale aj starších. .

Vývin reči

Reč si dieťa osvojuje postupne, v určitých štádiách. Nižšie štádiá sú prípravou na ďalšie štádium- vývin sa nedá urýchliť, štádiá nemožno preskočiť, dieťa postupne dozrieva. Môžeme však dieťaťu tento proces uľahčiť a to tak, že prispôbime svoju reč reči dieťaťa.

Je úplne prirodzené, že malým deťom sa prihovárime jednoduchším spôsobom a postupne s vývinom reči dieťaťa svoju reč prispôbujeme. Dôležité je byť na rečovej úrovni „o krok vpredu pred dieťaťom“- to znamená hovoriť len o kúsok zložitejšie ako hovorí naše dieťa.

Vnímavý rodič ľahko odhadne aktuálnu úroveň reči svojho dieťaťa a prispôbí sa jej.

Predrečové štádium

Predchádza samotnému vývinu hovorenej reči. Vo veku od 0-8 mesiacov je dieťa v štádiu **nezámernej komunikácie** (nevedomuje si, že jeho správanie má komunikačnú funkciu, napr. nechápe, že plačom privolá pozornosť matky).

Zámerná komunikácia sa objavuje od 8. mesiaca alebo s nástupom prvých gest . Dôležitá je schopnosť „chápania stálosti objektu“- dieťa si uvedomuje, že predmet existuje aj keď je mimo jeho dohľad (hľadá ukryté predmety)

Prvé slová sa objavujú vo veku 12-18 mesiacov.

Dvojslovné spojenia vo veku 18- 24 mes., dieťa používa približne 50- 70 slov a rozumie asi 100 slov.

Rozvité vety sa objavujú vo veku 24-30. mesiacov. Postupne sa zdokonaľuje aj gramatika.

Súvetia nastupujú vo veku 30- 36 mesiacov. V tomto období dieťa už rozumie aj zložitejšie inštrukcie, používa predložky aj spojky.

Ako rozvíjať reč dieťaťa?

Reč dieťaťa rozvíjame tak, že prispôbujeme svoju reč reči dieťaťa. Vychádzame z aktuálnej vývinovej úrovne, nie z chronologického veku (teda nie podľa toho koľko má dieťa rokov, ale na akej vývinovej úrovni sa nachádza). Kopírujeme prirodzený vývin a posúvame dieťa na vyššiu vývinovú úroveň. Toto všetko dosiahneme tak, že v svojej reči pri hre a bežných aktivitách s dieťaťom využívame tzv. **EFEKTÍVNE KOMUNIKAČNÉ STRATÉGIE**.

Komunikačné stratégie

Sú vhodné pre deti od 0-3 rokov (aj vývinovo). Vytvárajú prostredie ktoré podporuje komunikáciu a zároveň podporujú vývin reči.

Sú ideálne pre deti s oneskoreným alebo narušeným vývinom reči. Používajú sa až kým dieťa nehovorí v rozvitých vetách. Sú vhodné aj pre deti, ktoré hovoria vety bez gramatiky alebo s nesprávnou gramatikou.

V modernej logopédii sa používajú aj u detí rizikových z hľadiska vývinu reči.

Stratégie zamerané na dieťa

Tvárou v tvár, čakanie, nasledovanie záujmu dieťaťa, opakovanie a rutiny

Stratégie na uľahčenie porozumenia

Gestá / Posunky, Vyladenie sa na rečovú úroveň dieťaťa

Stratégie výmen

Raz ty-raz ja, interpretácia, zrkadlenie

Stratégie nových pojmov

Komentovanie, pomenúvanie, premostovanie

Stratégie rečového vzoru

Modelovanie, rozširovanie (predlžovanie)

Stratégie konverzácie

Otázky, napovedanie

Stratégie zamerané na dieťa

Tvárou v tvár

Znížte sa na úroveň dieťaťa tak, aby vám videlo do tváre, skloňte / sadnite si k nemu. Dieťa vidí na čo sa pozeráte, ako sa vám pohybujú ústa, môže vás napodobniť.

Čakanie

Dajte dieťaťu dostatok času na vyjadrenie toho čo chce. Neodpovedajte a nerobte všetko za dieťa, nedajte dieťaťu všetko hneď! Napr. dajte mu len kúsok obľúbeného jedla a čakajte na reakciu (vypýta si viac?). Čakajte aspoň 10 sekúnd.

Nasledovanie záujmu dieťaťa

Využite hračky a bezpečné situácie, ktoré dieťa zaujímajú. Robte to, čo chce robiť vaše dieťa, pridajte sa k jeho hre, vyjadrite slovami jeho záujem.

Opakovanie a rutiny

Rutina je určitá opakujúca sa situácia alebo činnosť. Výhody rutín: dieťa vie predpokladať nasledujúci krok, dokáže sa aktívnejšie zapojiť do hry

Stratégie na uľahčenie porozumenia

Gestá / Posunky

Pohyby rúk, tváre, tela, ktoré sú pridávané k hovorenej reči, vo vývine sa objavujú skôr ako slová. Sú pre dieťa zrozumiteľnejšie ako hovorená reč, spomaľujú reč, podporujú vývin hovorenej reči

Vyladenie sa na rečovú úroveň dieťaťa

Prispôbte svoju reč dosiahnutej úrovni reči dieťaťa. Napr. dieťa nehovorí, vy hovorte v jednoslovných vetách, používajte gestá a zvuky

Stratégie výmen

Dieťa sa potrebuje naučiť princíp striedania sa, učí sa to najprv na nerečových činnostiach (napr. stavanie kociek, kotúľanie lopty) až potom na rečových činnostiach (opakovanie zvukov, striedanie sa pri vydávaní zvukov)

Raz ty, raz ja

Stratégia striedania sa počas hry

Interpretácia

Hovoríte nahlas to, čo by asi chcelo povedať dieťa v danej situácii keby vedelo hovoriť. Pripisujte význam tomu, čo dieťa robí, dieťa sa naučí, že to čo robí alebo hovorí, má vplyv na jeho okolie (získa tak dôležitú schopnosť pri prechode zo štádia nezámernej komunikácie do zámernej)

Zrkadlenie (napodobňovanie)

Vhodné : na začiatku rečového vývinu , pre deti: do 1. roka, na predrečovej úrovni, pri ťažko postihnutých deťoch, pri autistických deťoch, ak dieťa nespôsobuje

Stratégie nových pojmov

Slúžia na rozširovanie slovnej zásoby dieťaťa.

Komentovanie

Hovorte o tom, čo sa deje okolo vás, čo práve robíte vy alebo čo robí dieťa. Opisujte to, čo dieťa práve pozoruje. Prispôbte zložitost' svojej reči vývinovej úrovni dieťaťa, NIKDY nežiadajte, aby dieťa po vás opakovalo, keď bude na to vývinovo pripravené alebo motivované, zopakujte po vás slovo

Pomenúvanie

Pomenovávajú- označujú veci, ľudí, činnosti o ktoré sa dieťa práve zaujíma

Premostovanie

Alebo prepájanie toho, čo dieťa pozná s tým čo ešte nepozná, vhodné pre deti na vyššej vývinovej úrovni. Slúži na vysvetlenie nových slov. Dávajte dieťaťu čo najviac informácií o danom slove a jeho vlastnostiach

Stratégie rečového vzoru

Poskytujú správny rečový vzor, ktorý môže dieťa napodobniť.

Modelovanie

Modelujte reč, ktorá je blízka reči dieťaťa. Hovorte v oznamovacích vetách, nenúťte dieťa opakovať! Tým že modelujete, poskytujete dieťaťu príklady správnych foriem slov, pravidiel pre spájanie slov a pod. Dieťa sa učí aj tým, že počúva správny vzor

Rozširovanie alebo predlžovanie

Rozširujte vety, ktoré povedalo dieťa. Napr. ak dieťa povie 2-slovnú vetu, vy pridajte ďalšie slová, ak dieťa tvorí vety, vy hovorte v súvetiach a podobne. Výhody: dieťa sa „učí pravidlá“ pre kombinovanie slov a tvorbu viet.

Stratégie konverzácie

Sú určené pre deti na vyššej vývinovej úrovni. Pomáhajú dieťaťu udržať tému konverzácie.

Otázky

Na začiatku rečového vývinu nie sú efektívne. Na začiatku vývinu reči je lepšie komentovať ako pýtať sa. Pri komunikácii so svojim dieťaťom používajte dobré otázky, ktoré podporujú komunikáciu. Správne položená otázka rozvíja reč dieťaťa

EFEKTÍVNE OTÁZKY

- očakávajú reakciu dieťaťa (čo bude ďalej, čo ak...?)
- dávajú na výber (chceš čaj alebo mlieko?)
- podporujú myslenie (čo sa stalo?)
- týkajú sa aj pocitov a názorov (čo si myslíš? Ako sa cítiš?)
- podporujú tvorivosť, nemajú jednu správnu odpoveď (čo nakreslíme?)
- otvorené otázky- dá sa na ne odpovedať rôznym spôsobom

MÁLO EFEKTÍVNE OTÁZKY

- dieťa testujú (čo je to, aká farba a pod.)
- otázky, ktoré si sami odpovedajú (Chceš čajík, však?)
- majú zjavnú odpoveď - nemajú komunikačnú funkciu (čo robíš?)
- bombardujú dieťa (čo je to? Čo je to?)
- sú zle načasované (dieťa sa práve zaujíma o inú tému)
- Na ktoré sa odpovedá áno/ nie (sú vhodné ale nie príliš často)

Napovedanie

Pomáha udržať konverzáciu. Napovedajte vtedy, ak vidíte, že dieťa vám chce odpovedať ale nevie ako. Náповeďou môže to byť slovo, komentár alebo iná vhodná otázka

Postup pri napovedaní:

- *opíšte slovo na ktoré si dieťa nevie spomenúť, povedzte na čo sa používa*
- *naznačte slovo gestom /pohybom*
- *povedzte prvú slabiku/ hlásku alebo dajte dieťaťu na výber (je to chlieb alebo rožok?)*

Ak dieťa napriek všetkej snahe nehovorí ?

Existujú aj iné, nerečové formy komunikácie. Označujeme ich ako alternatívna a augmentatívna komunikácia. Sú to spôsoby, ktorými dopĺňame reč ak nie je úplne zrozumiteľná alebo dostatočná na komunikáciu alebo nimi nahrádzame chýbajúcu reč.

Patria sem:

- Gestá a posunky
- Grafické znaky (obrázky, symboly, piktogramy)
- Hmatové znaky (pre nehovoriace deti so zrakovým postihnutím)
- Komunikačné tabuľky a pomôcky - kombinujú grafické znaky a zvuk

Vypracovala: Mgr. K. Mičietová